

ПОПУЛЯЦІЯ *EPIPACTIS HELLEBORINE* (L.) CRANTZ СВЯТОШИНСЬКОГО ЛІСУ

І.Ю. Парнікоза, П.В. Гільчук

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 03022, Київ-22,
пр. Глушкова, 2/12

Parnicoza I.Yu., Gilchyuk P.V. Population of *Epipactis helleborine* (L.) Crantz of Svyaiochin forest // Ukr. Phytosoc. Col. — Kyiv. 2001. — Ser. A, Iss. 1 (17) - P. 122-123.

Keywords: Ukraine, Kiev, Quercus-Fagetea, suburban, spread, Red Book, *Epipactis helleborine*.

Summary

This essay is about the population of *Epipactis helleborine*, which was found in the suburban forest of Svyatoshin. The population stretches over the railway, consists of the representatives of different ages and has tendency to spread. '

Epipactis helleborine є видом з диз'юнктивним ареалом, що занесено до Червоної книги УРСР (1980) зі статусом II категорії охорони. Однією з причин скорочення чисельності цього виду є порушення екоотопів (зокрема вирубування лісів) зумовлене господарською діяльністю, тож необхідний контроль за станом популяцій. Вид охороняється в усіх лісових і лісостепових заповідниках України (Червона книга ..., 1996).

Угруповання *E. helleborine* виявлено вздовж трамвайної лінії між зупинками "Площа Тараса Шевченка" і "Пуща-Водиця" (у зоні відпочинку "Виноградар", м. Київ) у вересні 1999 р. Ліс світлий, сформований на сірих, лісових ґрунтах, за методом класифікації Браун-Бланке (Синтаксони..., 1995) віднесений до класу Quercus-Fagetea.

У першому прусі зростають (участь виду в угрупованні подано балами за шкалою Браун-Бланке): *Quercus robur* L. (1), *Pinus sylvestris* L. (3), *Betula pendula* Roth (+), *Populus tremula* L. (+); у другому — переважно *Carpinus betulus* L. (+), *Ulmus laevis* Pall (+), *Quercus robur* (+), *Acer negundo* L.(+), *A. tataricum* L. (+), *Cerasus avium* (L.) Moench. (+), *Amelanchier ovalis* Medik. (+). Зімкнутість крон — 0,2-0,5, Підріст складається в основному з *Quercus robur*, *Acer platanoides* L., *Populus tremula*.

Підлісок складено головним чином з *Corylus avellana* L. (4), *Swida sanguinea* (L) Opiz., *Euonymus verrucosa* Scop. (2), *Sambucus nigra* L (2), в меншій мірі — *Rubus serotina* (Ehrh.) Agardh. (+), *Berberis vulgaris* L. (1), *Rhamnus cathartica* L. (+), *Amorpha fruticosa* L. (1), Проективне покриття 16-17%.

Проективне покриття трав'янистого ярусу 1-15%. У ньому зустрічаються: *Fragaria vesca* L. (1), *Impatiens parviflora* DC. (1), *Pteridium aquilinum* (L) Kuhn. ex Decken (1), *Hypericum perforatum* L. (+), *Carex pilosa* Scop. (1), *Mycelis muralis* (L) Dumort. (+), *Polygonatum odoratum* (Mill.) Druce, (1), *Veronica officinalis* L. (1), *Galinsoga parviflora* Cav. (+), *Artherhisia dniproica* Kfok. (1), *Chelidonium majus* L. (1), *Orthilia secunda* (L.) House (1), *Carex digitata* L (1), *Vincetoxicum officinale* Moench. (+), *Betonica officinalis* L. (1), *Solidago virgaurea* L. (1), *Solidago canadensis* L, (1), *Plantago major* L (+),

Stenactis annua L. (+), *Geranium robertianum* L (+), *Centaurea borysthena* Grun. (+), *Urtica dioica* L. (+), *Geranium sanguineum* L. (1), *Tanacetum vulgare* L. (1), *Rubus saxatilis* L. (+), *Geum urbanum* L. (1), *Convallaria majalis* L. (3). Матеріал було опрацьовано протягом вересня 1999 р. Головна увага приділялася вивченню структури популяції *E. helleborine* і ступеню антропогенного впливу на неї.

Види рослин подано за "Определителем высших растений Украины" (1987). Висловлюємо подяку за допомогу у визначенні рослин зав. відділом систематики вищих рослин Інституту ботаніки ім. Н. Г. Холодного кандидату біологічних наук Мосякіну С. Л. Вивчення вікової структури проводилося згідно з підходами В. Г Собка (Орхідеї України, 1989) та F. Prochazka, V. Veisek (Orchideje..., 1983).

Слід зазначити, що популяція *E. helleborine* займає територію, що тягнеться смугами завдовжки до 85 м уздовж обох боків насипу трамвайної лінії. З обох боків до колії підступає ліс, в який особини даної популяції не поширюються, оскільки останні займають смугу до 7 м завширшки між краєм лісу і насипом з одного боку колії. З іншого боку поширення *E. helleborine* обмежено паралельною до колії ґрунтовою дорогою. *E. helleborine* виступає домінантом трав'янистого ярусу несформованого спонтанного угруповання. Його нормальна популяція налічує до 70 різновікових екземплярів: 18% ювенільних (переважно з двома листками), 23% — іматурних, 18% — віргінільних. 41% — генеративних. Локальне ущільнення за рахунок клонів свідчить про можливість вегетативного розмноження, тимчасом як наявність ювенільних стадій, що існують окремо, і значної частини рослин, які плодоносять, дозволяє зробити висновок, що відтворення відбувається також насіннєвим шляхом. Популяція має тенденцію до розповсюдження вздовж колії, але не витримує розрідження чагарникового ярусу. З одного краю вона обривається в заростях *Amorpha fruticosa*. Окремі екземпляри *E. helleborine* виявлено за 200 м від місць найбільшої щільності популяції. Віргінільні та генеративні особини уражені грибом *Phyllosticta cuncta* Kickx (Визначник грибів..., 1996).

Зважаючи на велике рекреаційне навантаження (близькість транспортного шляху, витоптування, виламування чагарникового ярусу, засмічування), ця орхідея потребує контролю за станом чисельності популяції.

Список літератури

1. Флора УРСР — Київ: видавництво АН УРСР, 1950, т. III.
2. Червона книга України — Київ: Українська енциклопедія, 1996. — 608 с.
3. Соломаха В. А. Синтаксони рослинності України за методом Браун-Бланке та їх особливості — Київ: наукове видання КДУ імені Тараса Шевченка, 1995. — 116 с.
4. Визначник грибів України — Київ: Наукова думка, 1996.
5. Собко В.Г. Орхідеї України — Київ: Наукова думка, 1989. — С. 90-92.
6. F. Prochazka, V. Veisek *Orchideje nasi prirody* — Praha, 1983.
7. Чопик В. І. та інші Конспект флори Середнього Придніпров'я (Судинні

- рослини)— Київ: Фітосоціоцентр, 1998. —136 с.
8. Определитель высших растений Украины (Відр. ред. Прокудина Ю.Н.) –
Київ:Фітосоціоцентр, 1999. — 548 с.